

TRE:689/11.00.01/2025, Valtuustoaloite luonnonsuojelualueen muodostamiseksi Kalevanharjulle – Petri Siuro ym.

Valtuustoaloitteessa 27.1.2025 valtuutettu Petri Siuro ym. esittävät, että Tampereen kaupunki käynnistää toimenpiteet Kalevanharjun alueen suojelemiseksi luonnonsuojelulain mukaisena luonnonsuojelualueena.

Perusteluina esitetään, että

“Kalevanharju on ainutlaatuinen kaupunkiluontokohde, jossa yhdistyvät alueen historiallinen merkitys ja luonnon monimuotoisuus. Kalevanharju on osa Pirkanmaan harjuketjua, joka on osa valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita

Harju on tärkeä elinympäristö useille kasvi- ja eläinlajeille, ja se tarjoaa kaupunkilaisille mahdollisuuden nauttia luonnosta keskellä tiivistä kaupunkirakennetta. Kaupungin tiivistyessä viheralueiden merkitys kaupunkilaisille korostuu.

Alueella esiintyy muun muassa suojelun arvoisia vanhoja puita, monipuolista kasvillisuutta sekä uhanalaisten lajien elinympäristöjä. Lisäksi Kalevanharju toimii tärkeänä ekologisena käytävänä, joka yhdistää kaupungin viheralueita ja edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä.

Luonnonsuojelualueen perustaminen parantaa alueen suojelustatusta ja edistää Tampereen kaupungin ympäristötavoitteiden saavuttamista. Alueen suojeleminen tukee myös kaupunkilaisten virkistysmahdollisuuksia sekä ilmastotavoitteiden saavuttamista hiilinielujen säilyttämisen kautta.

Esitykset:

1. Tampereen kaupunki selvittää Kalevanharjun alueen luonnonsuojelulliset arvot ja käynnistää tarvittavat selvitykset luonnonsuojelualueen perustamiseksi.
2. Kaupunki tekee yhteistyötä alueen asukkaiden, asiantuntijoiden ja järjestöjen kanssa suojeluprosessin aikana.
3. Kaupunki sisällyttää Kalevanharjun luonnonsuojelun osaksi Tampereen yleistä ympäristöstrategiaa ja varmistaa alueen pitkäjänteisen hoidon ja suojelun.

Luonnonsuojelualueen perustaminen Kalevanharjulle osoittaisi Tampereen kaupungin sitoutumista kestäväan kehitykseen ja luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen.”

Alueen luontoarvot

Tampereen kaupungilla on käynnissä koko kantakaupungin kattava luontotyyppiselvitys, jolla täydennetään osaltaan myös Kalevanharjun luontoarvotietoja. Luontotyyppiselvitys valmistuu vuoden 2026 alussa. Tämänhetkisten

tietojen osalta alueen erityisenä luontoarvona on mainittava erityisesti lähes koko alueen kattava yhtenäinen iäkäs, 100-160-vuotias harjumetsä. Lisäksi alueella on vielä hyvin pienialaisia harjujen etelään suuntautuvien valorinteiden kasvilajien esiintymiä, joita uhkaa umpeenkasvu. Harjun eteläisimmillä ja avoimena säilyneillä, osin hoidossa olevilla osilla on pienialaisia ketomaisia kohteita, joilla elää myös uhanalaista paahdeympäristöjen ja perinnebiotooppien hyönteislajistoa. Pääpuulaji on harjuille tyypillisesti mänty, mutta pohjoisrinteellä myös kuusikot ovat saavuttaneet yli 150-vuoden iän. Vanhoissa kuusikoissa on todettu myös liito-oravan pesintää.

Kalevanharju on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin osana Pirkanmaa harjut -nimistä kokonaisuutta. Alueella on myös laajasti muinaismuistolain suojelemaa muinaismuistoaluetta. Alueella on Tampereen luonnonsuojeluohjelman 2012-2020 kohde 41. Kalevankangas, hoidolla suojeltava kohde sekä osin kohde 5. Järvensivun radanvarret, jossa on tavoitteena erityisesti suojeltavien paahdeympäristön lajien esiintymien suojeleminen ja hoito.

Harjun etelärinteillä on säilynyt vielä vähäisiä rippeitä harjuille tyypillistä, puoliavointen ja paahteisten hiekkarinteiden laajaa laajaa, mutta avoimuuden vähentyminen ja pohjakerroksen umpeutuminen heikentää harjulajien elinmahdollisuuksia. Kaikista uhanalaisista metsälajeista noin 12 % on metsäisten paahdeympäristöjen ja harjumetsien lajeja. Suhteessa paahdeympäristöjen pieneen pinta-alaan paahdeympäristöjen merkitys uhanalaisten lajien elinympäristönä on suuri. Paahdelajien vähentymisen syynä on paahdeympäristöjen laadun nopea ja kokonaisvaltainen heikkeneminen. Paahdelajiston avainlajeina voidaan pitää putkilokasveja, jotka toimivat monien paahdealueiden hyönteisten ravintokasveina. Paahdekasvilajiston esiintymät mahdollistavat myös seuralajien elinmahdollisuuksia; siksi paahdekasvien olemassaolo on myönteinen merkki kohteen ekologisesta laadusta ja hyvästä hoitokohteesta. Paahdekasvilajit ovat pääsääntöisesti heikkoja leviäjiä ja niiden lisääntymisstrategia perustuu ennen kaikkea alueella säilymiseen. Joidenkin lajien tiedetään muodostavan siemenpankkia, mutta useat lajit pystyvät todennäköisesti sinnittelemään epäedulliseksi muuttuneissa olosuhteissa pitkään kukkimattomina, vaikeasti havaittavina pieninä lehtinä syvien juuriensa turvin. Siksi paahdekasvilajiston näkyvä puuttuminen alueelta ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö niitä esimerkiksi hoitotoimien tuloksena voisi alueelle ilmaantua. Harjujen valorinteiden ja paahdealueiden lajien säilymiseksi on tunnistettu erityisen tärkeäksi ylläpitää lajistolle sopivan elinympäristön verkostoa, joka kulkee harjuja pitkin.

Harjulajiston suojelemiseksi ja säilyttämiseksi tulisi Kalevanharjulle laatia ja toteuttaa etelään avautuvien rinteiden paahteisuutta ja avoimuutta lisäävä hoitosuunnitelma. Myös lahoppuustoa on alueella pitkän metsien- ja virkistyskäytön historian vuoksi varsin vähän, ja sen puuttuminen osaltaan heikentää alueen luontoarvoa. Alueen halkaisee

harjun laella kulkeva Kalevantie, ja harjun rinteillä risteilee myös varsin tiheästi erilaisia kävelyn ja pyöräilyn väyliä sekä muita reittejä.

Edellä mainituista syistä Kalevanharjulle ei ole toistaiseksi osoitettu parhaillaan laadittavana olevassa luonnonsuojelualueohjelmassa 2026-2040 luonnonsuojelulla suojeltavaa kohdetta. Harju on kuitenkin erittäin arvokas ja näyttävä kokonaisuus ja osaltaan edustaa Tampereelle omaleimaista luontoa. Siten ympäristönsuojeluyksikkö pitää harjun kokonaisuuden säilyttämistä eheänä sekä erityisesti hoidon ja käytön suunnittelua ja toteutusta luontotyyppejä ja lajeja tukevilla tavoin erittäin tärkeänä.

Kaavoitustilanne

Yleiskaava ohjaa viheralueverkoston, ekologisen verkoston ja virkistysverkoston jatkuvuuden, saavutettavuuden ja toimivuuden turvaamiseen. Lisäksi kantakaupungissa lähiluonnon monimuotoisuutta ja viheralueiden kestävyyttä tulee kehittää sekä ekosysteemipalveluiden tarjontaa vahvistaa. Kalevanrinteen ja Variksenpuiston alueet ovat osa kantakaupungin yleiskaavan keskuspuistoverkostoa. Harjualue on yleiskaavassa osoitettu lisäksi valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueena ja alueella sijaitsee myös useita muinaisjäännöskohteita. Harjukokonaisuus on osittain Aakkulanharjun pohjavesialuetta.

Metsien hoitotoimet

Kaupungin omistamien metsien hoitoa ohjaa Metsien hoidon toimintamalli 2022–2030, jonka asunto- ja kiinteistölautakunta hyväksyi 16.3.2022. Kalevanharjulla on kaupungin omistamia metsiä noin 21 hehtaaria, jotka kaikki on luokiteltu toimintamallin linjausten mukaisesti arvometsiksi.

Arvometsässä on jokin erityisen tärkeä ja arvokas piirre, jonka huomioon ottaminen alueen hoidossa ja käytössä vaatii tavanomaista tarkempaa suunnittelua. Arvometsä on luonto- tai kulttuuriarvoiltaan tärkeä tai maisemassa erityisen merkittävä metsikkö. Erityyppisten kohteiden hoidon tavoitteet voivat poiketa toisistaan merkittävästi. Maisema-arvoiltaan tärkeillä alueilla voidaan usein käsitellä puustoa arvoja vaarantamatta. Myös kulttuuriarvojen ylläpito kuten muinaisjäännösten hoito voi edellyttää puuston käsittelyä. Luontoarvoiltaan merkittävä kohde voi olla perusteltua rajata kokonaan käsittelyn ulkopuolelle tai siellä voi olla tarve kehittää arvoja erilaisin hoitotoimin. Kalevanharjun metsissä on tunnistettavissa kaikkia edellä mainittuja piirteitä. Nämä piirteet ovat olleet alueen luonnonhoidon lähtökohtana jo aiemmin ennen nykyisen metsien hoidon toimintamallin hyväksymistä.

Kalevanharjulla on tehty 2000-luvulla muutamaan otteeseen erilaisia luonnonhoidon toimenpiteitä. Paahdealueita on ylläpidetty poistamalla lehtipuuvesakkoa ja yksittäisiä varttuneita puita. Paahdealueiden hoidossa on tehty yhteistyötä mm. Tampereen Hyönteistutkijan Seura ry:n kanssa. Avointa harjumaisemaa on ylläpidetty rajoittamalla lehtipuuvesakon liiallista runsastumista. Samalla on parannettu alueella esiintyvän paahteisuutta vaativan kasvilajiston kuten nuokkukohokin kasvupaikkoja. Hoitotoimia on tehty viimeksi 2010- ja 2020-lukujen taitteessa. Alueen nuorten puustojen harvennukset ovat painottuneet 2000-luvun alkupuoleen. Lisäksi mm. reittien varsilla ja tonttien läheisyydessä on poistettu pystyyn kuolleita puita. Syrjemmässä olevat pystyyn kuolleet puut ja alueella esiintyvä maalahopuu on säästetty reittien ja polkujen ulkopuolella.

Kiinteistötoimi sekä viheralueet- ja hulevedet -yksikkö ovat sopineet hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisesta Kalevanharjulle. Tavoitteena on käynnistää suunnitelman valmistelu vuorovaikutteisesti kuluvalta valtuustokauden aikana. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritellään mm. luonnonhoidon tavoitteet ja toimenpiteet.

Viheralueet

Kalevanharju muodostaa kokonaisuudessaan laajan viheraluekokonaisuuden aivan Tampereen keskustan läheisyydessä. Alue on asemakaavoitettu viheralueeksi. Viheralueet ovat nimeltään Kalevanharjun puisto ja Variksenpuisto.

Viheralueilla on olemassa muutamia rakennettuja kulkuyhteyksiä ja useita asukkaiden muodostamia polkuyhteyksiä. Asukasmäärä tulee alueen läheisyydessä kasvamaan uusien asemakaavoitettujen kortteleiden rakentuessa. Tämä lisää osaltaan alueen käyttöpainetta.

Kuten edellä on todettu, Kalevanharjun viheraluekokonaisuudelle tullaan kuluvalta valtuustokauden aikana aloittamaan hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen. Suunnitelmassa yhdistetään luontoarvot, muinaismuistot, metsien hoidon toimintamallit ja alueen käyttötarpeet. Suunnitelma laaditaan osallistamalla sidosryhmiä ja asukkaita. Se tuodaan myös suunnittelun eri vaiheissa päätöksentekoon tiedoksi ja päätettäväksi.

Johtopäätökset

Kalevanharjun moninaisten arvojen turvaamiseksi sekä käyttötarpeiden yhteensovittamiseksi laaditaan yksiköiden yhteinen hoidon- ja käytön suunnitelma. Tavoitteena on suojella alueen luontoarvoja ja muinaisjäännöksiä, hoitaa ja ennallistaa luontotyyppejä ja lajiesiintymiä, sekä yhteensovittaa alueen kasvava virkistyskäyttö luontoarvojen turvaamisen ja ennallistamisen kanssa.

Suunnitelman pohjana käytetään mm. alueelta saatavaa luontotyyppitietoa sekä muuta, aiemman suunnittelun yhteydessä kertynyttä luontotietoa. Suunnitelmassa osallistetaan sidosryhmiä ja asukkaita, sekä huomioidaan alueen virkistyskäyttö ja kasvava käyttöpaine.